

1. Moderná spoločnosť, modernizácia, modernosť a modernizmus

Väčšina sociálnych vedcov, ktorí sa zaobrajú modernizáciou sa zhoduje v názore, že takmer po trištvrte storočia trvajúcich vedeckých debatách a sporoch nenastala zhoda v tom čo modernizácia znamená. Vývoj v týchto teóriach vyústil do stavu, keď možno konštatovať, že pojem modernizácia v modernizačných teóriach patrí k veľmi nejasným a hmlistým pojmom. V súčasných konceptiach modernizácie sa preto vyslovuje ako základná požiadavka pre ich pochopenie potreba vysvetliť modernizáciu prostredníctvom pojmu modernosť. Modernizáciu teda treba chápať ako proces dosahovania modernosti. Táto požiadavka je relatívne nová. Objavila sa až po znovuoživení záujmu o modernizáciu v polovici osemdesiatych rokov 20. storočia a v odbornej literatúre sa označuje aj ako druhá vlna modernizačných teórií. V teóriách modernizácie z päťdesiatych a šesťdesiatych rokov 20. storočia sa modernizácia chápala ako proces utvárania modernej spoločnosti.

V prvej vlnie modernizačných teórií sa pojem modernosť takmer nepoužíval. Používal sa pojem moderná spoločnosť bez jeho hlbšej definície. Uvedený pojem používali modernizační teoretici vždy vo vzťahu k „tradičnej“ spoločnosti, ktorú chápali ako jej protiklad. Nešlo však o kontrast medzi tradičným a moderným v západných spoločnostiach, tak ako na to v súvislosti s teóriami modernosti klasických sociológov 19. storočia upozorňuje Keller v ďalšej časti tejto kapitoly. Tradičné spoločnosti, v protiklade ku ktorým objasňovali klasici sociológie 19. storočia povahu modernej spoločnosti, predstavovali v ich chápaní minulé štádiá vývoja moderných spoločností.